

Att växa och vara i konsten tillsammans

SKAPA

Att växa och vara i konsten tillsammans

Hannah Kaihovirta

Tio vägval framåt: Rapport och utvärdering av SKAPA Korsholm-Vörå 2024-2026

Ett svar på *Att växa och vara i konsten*. SKAPA Strategisk satsning på konstundervisning för barn och unga. Konstundervisning för barn och unga på svenska i Finland. Korsholms kommun och Vörå kommun 2023.

Utvärdering och redaktionellt arbete: Hannah Kaihovirta, Helsingfors universitet.

För digital distribution.

Med bidrag av Svenska kulturfonden. Skapa strategiska medel.

ISBN 978-951-96441-4-1

Fotografier: Christoffer Björklund

Visualisering: Tintin Rosvik

skapakonst.fi

© 2026 SKAPA. All rights reserved.

Till läsaren

Välkommen till en värld där vi får växa och vara i konsten tillsammans. Den här utvärderande rapporten är ett svar på projektet SKAPA Korsholm-Vörå 2024–2026 som handlat om att stärka konst och kultur för barn och unga i de två kommunerna. Ett fokus i det här projektet har varit att ge den grundläggande konstundervisningen i de båda kommunerna ny bärkraft i samband med lagändring och nya strukturer i den finländska grundläggande konstundervisningen.

Utvärderingen är informerad av ett postkvalitativt vetenskapligt perspektiv. I det förhållnings-sättet flätas konst, kultur, lärande, människor, material och miljöer samman.

Projektets titel Att växa och vara i konsten har använts som en referens i utvärderingens titel och fått ett tillägg Att växa och vara i konsten **tillsammans**. I rapporten presenteras tio vägval, som möjliga vägar att gå och som framtidsutsikt för konstundervisning för barn och unga i Korsholm och Vörå.

Projektets syfte har genomgående varit att skapa välmående, kreativitet, tillgänglighet och struktur för konst och kultur för barn och unga i Korsholm och Vörå. Projektledningen och kommunerna har systematiskt och i enlighet med kommunernas framtidsstrategier arbetat med att förvalta och förnya konst och kultur som en värdegrund med arbetet för barn och unga i regionen. I utvärderingen synliggörs även den professionsutveckling som projektets medlemmar Sonja Backlund, Carla Fri och Emma Wester medvetet arbetat med under projektet samt fenomen som sammanflätats med projektvardagen under projekttiden.

Jag vill tacka för det förtroende som projektledning, kommunala aktörer, förtroendevalda, alla de som jag haft möjlighet att möta gett mig under samarbetet med kommunerna Korsholm och Vörå.

Jag önskar Korsholm och Vörå framtidstro, glädje och mod att växa och vara i konsten.

Tillsammans!

Helsingfors den 1 juni 2026

Dr. Hannah Kaihovirta

Docent, äldre universitetslektor i estetiska ämnenas didaktik

Helsingfors universitet

Innehåll

Sammanfattning.....	8	
Yhteenveto.....	10	
Summary	11	
DEL 1		
Inledning.....	12	
Grundläggande konstundervisning	12	
DEL 2		
Nationella och regionala ramar	16	
Vetenskapligt paradigmskifte	16	
DEL 3		
Fyra professionella perspektiv på utveckling och samarbete.....	18	
Sonja Backlund	19	
Emma Wester	20	
Carla Fri	21	
Monika Fröjdö och Heidi Nyman	23	
DEL 4		
Att läsa materialet med- och mothårs.....	24	
Geografins och infrastrukturens agens	25	
Fenomenet KAJ som framtidsresurs.....	27	
DEL 5		
Rekommendationer och åtgärder	30	
10 vägval framåt.....	35	
DEL 6		
Avslutande ord och framtidsutsikter.....	36	
Referenser		38
Utvärderare Hannah Kaihovirta.....	39	

Förutsättningar för grundläggande konstundervisning i rural-urbana miljöer

Finlands system för grundläggande konstundervisning (GKU) befinner sig i en strukturell utvecklingsfas i och med aktuella lagförändringar och förnyade nationella strukturer. Parallellt med det här betonar utbildningsdebatten vikten av att ekosocial bildning i konstundervisning kan bidra till att ge barn och unga verktyg att förstå och värna om sin lokala miljö och gemenskap.

I praktiken innebär det här att framtidens konstpedagogik behöver anpassas efter lokala förutsättningar. De nationella ramverken är ofta utformade utifrån tätortens eller städernas infrastrukturella förutsättningar. För kommuner som Korsholm och Vörå innebär landsbygdens geografi, de fysiska avstånden och de specifika lokalsamhällena att undervisningen behöver organiseras på andra sätt än i städer.

Den här rapporten är en utvärdering och analys av projektet SKAPA Korsholm Vörå 2024–2026 Att växa och vara i konsten. Projektet är ett av Svenska kulturfondens stora satsningar på konst och kultur för barn och unga samt utvecklingsarbete av grundläggande konstundervisning. Syftet är att synliggöra de erfarenheter och arbetsmodeller som utvecklats i Korsholm och Vörå. Genom att utvärdera projektet med ett relationellt grepp fokuserar rapporten på hur lokala resurser, geografi och material samverkar för att stöda konst och lärande.

Utvärderingen visar att det inom regionen finns en gedigen erfarenhetsbaserad och situerad kompetens. Genom att projektet givits förtroende att pröva nya arbetsformer, såsom flexibla, kommunöverskridande nätverk, fishbowl-debatter och konstnärliga insatser i närsamhället, har projektet synliggjort modeller för hur konstundervisning kan bedrivas på landsbygden. Rapporten diskuterar hur de här till synes informella styrkorna kan formaliseras för att stärka kommunernas långsiktiga förutsättningar för konst och kultur.

Utöver projektets direkta verksamhet ägnas ett kapitel åt kulturfenomenet humorgruppen KAJ. Det här görs för att belysa hur lokal identitet och traditionella uttryck kan samverka med större populärkulturella och nordiska nätverk, vilket ger ytterligare perspektiv på hur den svenskspråkiga landsbygdens konst- och kulturliv kan utvecklas framåtblickande.

Utvärderingen kan fungera som ett underlag för konstnärer, konstpedagoger, förtroendevalda och kommunutveckling då det kommer till konst och kultur för barn och unga. Genom att beskriva hur Korsholm och Vörå har arbetat i sin samtid, erbjuder utvärderingen förslag för hur grundläggande konstundervisning kan organiseras hållbart och ändamålsenligt.

”Ge barn och unga verktyg att förstå och värna om sin lokala miljö och gemenskap”

Taiteen perusopetuksen edellytykset maaseudulla

Taiteen perusopetuksen järjestelmä on parhaillaan rakenteellisessa murrosvaiheessa johtuen ajankohtaisista lainsäädäntömuutoksista ja rakenteiden uudistamisesta. Samanaikaisesti koulutuspoliittisessa keskustelussa korostuu ekososiaalisen sivistyksen merkitys, näkemys siitä, että taideopetus voi tarjota lapsille ja nuorille välineitä ymmärtää ja vaalia omaa paikallista ympäristöään ja yhteisöään.

Käytännössä tämä merkitsee sitä, että tulevaisuuden taidekasvatuksen tulee ottaa huomioon paikalliset olosuhteet. Taidekasvatuksen järjestelmät nojaavat usein kaupunkiympäristöjen infrastruktuuriin, jossa toiminta keskittyy kiinteisiin instituutioihin ja suureen oppilasmäärään. Kunnissa kuten Mustasaari ja Vöyri harvaan asuttu maantiede, pitkät välimatkat sekä paikallisyhteisöjen erityispiirteet edellyttävät kuitenkin vaihtoehtoisia tapoja järjestää oppimisympäristöjä ja opetusta.

Tämä raportti esittää arvioinnin Mustasaaren ja Vöyrin yhteistyössä toteutetusta, Svenska kulturfondenin rahoittamasta SKAPA hankkeesta Att växa och vara i konsten. Tavoitteena on tehdä näkyväksi ne kokemukset ja toimintamallit, jotka ovat kehittyneet Mustasaaren ja Vöyrin yhteistyöstä ja lähestymistavasta.

Arviointi osoittaa, että alueella on vahvaa kokemuksellista ja tilannesidonnaista osaamista. Hankkeen vetäjille on annettu mahdollisuus kokeilla uusia toimintamalleja, kuten joustavia kuntarajat ylittäviä verkostoja, fishbowl keskusteluja sekä taiteellisia interventioita lähiyhteisöissä. Tämä on tuottanut esimerkkejä siitä, miten taiteen perusopetusta voidaan toteuttaa maaseudulla. Arviossa tarkastellaan myös, miten Mustasaaren ja Vöyrin epämuodolliset vahvuudet lasten ja nuorten taideopetuksessa voidaan kytkeä osaksi kuntatoiminnan muodollisia rakenteita. Tässä kunnat ovat myös huomioineet moninaisuuden mahdollisuudet, jota myös Opetushallitus painottaa raportissa Yksilöllisiä polkuja taiteen perusopetuksessa. Näkökulmia osallisuuden vahvistamiseen (2025).

Hanketoiminnan ohella raportti sisältää luvun kulttuuri-ilmiö KAJ:sta. Tämän tarkastelun tarkoituksena on havainnollistaa, miten paikallisuus ja perinteiset ilmaisumuodot voivat kytkeytyä laajempiin populaarikulttuurisiin ja pohjoismaisiin verkostoihin. Näin avautuu uusia näkökulmia siihen, miten harvaan asuttujen alueiden lasten ja nuorten taideharrastusta voidaan kehittää tulevaisuussuuntautuneesti.

Arvio voi toimia alustana taiteilijoille, taidekasvattajille, paikallispäätäjille ja kuntakehitykselle. Kuvaamalla, miten Mustasaari ja Vöyri ovat toimineet omassa ajallisessa ja paikallisessa kontekstissaan, arvio tarjoaa konkreettisia suosituksia siitä, miten taiteen perusopetus voidaan järjestää kestävästi ja tarkoituksenmukaisesti maaseudulla.

Conditions for Basic Education in the Arts in Rural Contexts

Finland's system of Basic Education in the Arts (BEA) is currently undergoing a phase of structural transformation because of ongoing legislative changes and the renewal of national frameworks. At the same time, educational debate increasingly emphasizes the concept of ecosocial education, the idea that arts education can provide children and young people with tools to understand and care for their local environments and communities.

In practice, this implies that future arts education must adapt to local conditions. Earlier art education curriculum frameworks have often been designed with urban infrastructure in mind. For municipalities such as Korsholm and Vörå, however, the realities of sparsely populated geographies, long distances, and distinct local communities require alternative approaches to organizing education.

This report presents an evaluation of the Swedish Cultural Foundation funded Korsholm-Vörå SKAPA project Att växa och vara i konsten (Growing and Being with Art). Its purpose is to make visible the experiences and working models developed through collaboration between Korsholm and Vörå during the SKAPA project 2024-2026. Adopting a relational perspective, the report focuses on how local resources, geography, and material contexts interact within arts and learning organized for children and youth.

The evaluation demonstrates that the region possesses substantial experience-based and situated expertise. By enabling project leaders to experiment with new modes of arts education structures, such as flexible, cross-municipal networks, fishbowl discussions, and artistic interventions within local communities, the project has generated models for how arts education can be delivered in a rural-urban reality. The report also examines how these informal strengths can be formalized to strengthen municipalities' long-term capacity to engage in arts for children and youth.

In addition to the main evaluation, one chapter is devoted to the cultural phenomenon KAJ. This serves to illustrate how local resources and traditional forms of expression can interact with broader popular cultural and Nordic networks, providing further perspectives on how arts and cultural life in sparsely populated areas can be developed with a contemporary and forward-looking approach.

The report may serve as a resource for artists, art educators, local politicians, public officials, and other municipality development. By evaluating how Korsholm and Vörå have operated within their specific contemporary context, the study offers recommendations on how education in the arts can be organized in a sustainable and context-sensitive manner based on local needs.

Del 1

Inledning

Syftet med den här utvärderingen är att synliggöra relationer, arbetssätt och kunskapsformer som ofta förblir osynliga i standardiserade utvärderingsmodeller av projekt där olika aktörer, barn och unga, konst och kultur och framtidstro förs samman. Utvärderingen kombinerar policyanalys, projektmaterial och kvalitativa tolkningar med ett posthumanistiskt och relationellt perspektiv.

Grundläggande konstundervisning

Finlands unika system för grundläggande konstundervisning (GKU, 2026) står inför en brytningstid. I takt med att nationella strukturer förnyas och ny lagstiftning tar form, accelererar kraven på hur konstfostran för barn och unga ska organiseras. Samtidigt lever vi i en tid där globala kriser och samhällsliga omställningar kräver att utbildning inte bara förmedlar färdigheter, utan fostrar till det som i finländska styrdokument kan kännas igen som **ekosocial bildning**. Den grundläggande konstundervisningen (GKU, 2026) förväntas i dag bidra till en djupare förståelse för människans plats i ett sårbart och sammankopplat ekosystem.

Utmaningen ligger i att framväxande nationella strukturer och lagförslag präglas av ett stads-centrerat perspektiv (jmf. Braidotti, 2017). För kommuner som Korsholm och Vörå, där konst- och kulturlivet och infrastrukturen är djupt sammantvinnade med geografiska avstånd,

bygemenskaper och det omgivande landskapet, skapar en urban logik en kritisk krock. När till exempel landsbygdens grundläggande konstundervisning mäts med stadslogik, reduceras frågor om tillgång och antal lätt till antaganden om resursbrist eller som i fallet Vörå i en tidigare rapport, en vit fläck. Frågorna som uppkommit har fungerat som en bra grund och drivkraft för att se över och skapa nya strukturer i Korsholm och Vörå.

STRATEGISK SATSNING SOM FRAMTIDSPERSPEKTIV

Tack vare Svenska kulturfondens strategiska satsning SKAPA och initiativet Att växa och vara i konsten i, utvärderar den här rapporten hur Korsholm och Vörå har navigerat i det glapp som uppstår mellan centraliserade lagkrav och lokal vardag och verklighet då det kommer till konst och kultur för barn och unga. Genom att tillämpa ett **relationellt perspektiv** söker utvärderingen inte ringa in det vad landsbygden saknar utan lyfta det som landsbygden besitter som resurs för konstundervisning.

Utvärderingen formas av en sammanflätning av ett pedagogiskt vetenskapligt och ett populärvetenskapligt grepp och söker fånga en **oartikulerad kompetens** som finns i regionens konst- och kulturliv. Det är en kompetens där man inte har väntat på direktiv, utan där man **av bara farten** utvecklar och har utvecklat flexibla, kommunöverskridande samarbeten och platsspecifika undervisningsformer inom konst och kultur.

Det ligger ett värde i att ta vara på hur två kommuner genom SKAPA gett aktörer i området förtroende att pröva modeller bland annat genom uppsökande och mobila verkstäder, nya mötesformer, cirkulära samtalsformer som **fishbowl**-debatter och materiella ingrepp i närsamhället.

Att få syn på hur barn- och ungdomskultur sammanflätas med landsbygdens värderingar och arbetssätt har betydelse för att förstå hur grundläggande konstundervisning på landsbygden inte bedrivs som **en kompromissad version av grundläggande konstundervisning** utan som en förankrad verksamhet i närsamhället.

SKAPA LANDSBYGDEN FRAMLÄNGES

Syftet med utvärderingen är dubbelt: att göra beslutsfattares, utbildares och konst- och kulturaktörers arbete i Korsholm och Vörå synligt och att visa hur landsbygdens barn och unga kan ges mandat att **skapa landsbygden framlänges**.

SVENSKA KULTURFONDENS UPPDRAG

Svenska Kulturfonden lanserade sin strategiska storsatsning SKAPA för att råda bot på splittringen inom konstundervisningen för barn och unga. I den förberedande kartläggningsrapporten *Konstundervisning för barn och unga på svenska i Finland (2022)* konstaterades att det största hindret för en bra konstundervisning på landsbygden var bristen på samarbete. Aktörerna var isolerade, vilket ledde till sårbar ekonomi och svårigheter att

rekrytera behöriga lärare. Som ett direkt svar på det här startades de kommunöverskridande projekten, bland annat det i Korsholm och Vörå. Inom ramen för ett lokalt samarbete publicerades i december 2023 rapporten Växa och vara i konsten. Rapporten är en inventering och kartläggning av konstundervisningen i just Korsholm och Vörå. Den visar att det interkommunala samarbetet behövs för att bygga hållbara strukturer. Genom att samordna resurserna har kommunerna kunnat bredda paletten av konstarter och nå ut till byar som tidigare stod utanför grundläggande konstundervisningen.

Svenska kulturfondens strategiska satsning vilar på en grund som arbetar med att stärka det svenska i Finland. Här finns också en självklar vilja att stöda det svenska i Finland genom sammanflätningar genom språk, kultur och utbyte i Norden. I Korsholm och Vörå har relationerna till Norden, och främst till Sverige alltid fungerat som en form av nordiskt nätverk och strukturellt ekosystem. Det svenskspråkiga Österbotten ligger förstås i utkanten av ett skandinaviskt konst- och kulturliv, men tack vare den nordiska gemenskapen är de ändå inkluderade. Det är en form av språkligt och kulturellt band som skapar en direkt tillgång till en nordisk konst- och kulturarena på över tio miljoner människor.

Det som är svårfångat som en drivkraft är att mycket av den kompetens och kunskap inom konst och kultur som finns på landsbygden i svenska Österbotten i Finland tar en geografisk gränsöverskridande omväg via Sverige för att bli synlig.

Det här är en infrastrukturell obalans, men samtidigt en gränsöverskridande möjlighet. Det här blev tydligt med fenomenet humorgruppen KAJ. Att musik skapat på den svenskspråkiga landsbygden i Finland fångas upp av nöjesindustrin i Sverige gör skillnad. Den svenska nöjesindustrin besitter storskaliga populärkulturella plattformar och (distributionskanaler som krävs för att ge olika former av populärmusik plats. Det är en förebild för barn och unga som lever i rurala områden att se att de kan vara medaktörer i populärkultur som kan skapa globala gemenskaper.

Att förhålla sig till konst- och kultur på landsbygden som en ekosocial bildningsstruktur öppnar för att bygga framtida satsningar med helt nya argument. Det är av stor vikt att till exempel kunna visa på att det nordiska genomslaget för KAJ är ett argument för varför det lönar sig att ekonomiskt stöda konst och kultur för barn och unga. Om en till synes **'vit fläck'** kan producera ett nordiskt kulturfenomen av bara farten, tänk då vad man kan uppnå när SKAPA-projektet nu satt nytt fokus.

LYFTET ÄR SYFTET

Finlands pågående strukturella och lagstiftningsmässiga reformer inom den grundläggande konstundervisningen (GKU, 2026)) präglas i ökande grad av standardiserade modeller. Det här har skapat betydande utmaningar för kommuner som Korsholm och Vörå, där kulturella infrastrukturer är tätt sammanflätade med **att göra av bara farten**, geografiska avstånd, demografi och lokala ekologiska förutsättningar.

Att utforska vad en alternativ blick kan tillföra för att synliggöra **oartikulerad kunskap och kompetens** i konst- och kulturundervisning för barn och unga i Korsholm och Vörå är ett sätt att stöda framtidsperspektiv för landsbygden.

Syftet är att genom utvärderingen lyfta fram barn och ungas agens och framtidsorienterade lärprocesser inom konst- och kultur. Med särskilt intresse för det kommunöverskridande samarbetet Att växa och vara i konsten, artikuleras hur satsningar för konst och kultur för och med barn och unga kan förstås som en relationell process av **becoming with** (att bli till tillsammans med).

Projektet Att växa och vara i konsten växte fram som en interkommunal samverkan där resurser, kompetenser och infrastrukturer delades mellan flera aktörer såsom institut, föreningar och frivilliga verksamheter (Jf. Backlund, Fri, Kaihovirta SKAPA rapport, 2023). Projektets titel är i sig själv ett ställningstagande, att **vara** i konsten handlar inte om att producera eller konsumera, utan om gemenskap och relationer. Den tillit som projektets ledare och ägare haft för att tänka i nya strukturer har gjort det möjligt att tänka konst och kultur för barn och unga i nya cirkulära, dynamiska och tillgängliga former.

Genom avstamp i material och dialogiskt arbete (såsom intervjuer, evenemang och **fishbowl-dialoger**, paneldebatter i Korsholm och Vörå februari 2026) söker utvärderingen fånga förändringen i konst och kulturtemporalitet som tagit form i kommunerna. Framöver finns det en möjlighet för kommunerna att förvalta landsbygdens, ibland betraktat som **bakåt i tid**, som ett transformerat ekologiskt och resiliert **framåt**.

Del 2

Nationella och regionala ramar

SKAPA-satsningen initierades som svar på strukturella utmaningar i konstundervisning för barn och unga på svenska i Finland och syftar till att stärka samordning och långsiktighet i det svenskspråkiga konstfältet. Det som varit utmanande i utvärderingen är att sammantaget pekar nationella, regionala och lokala satsningar på konst- och kultur för barn och unga på svenska på landsbygden i Finland på en tydlig paradox: medan policy betonar samarbete och lokal tillgänglighet, tenderar implementeringen att utgå från urbana normer som riskerar att osynliggöra rurala förutsättningar.

Vetenskapligt paradigmskifte

Redan i den första rapporten *Att växa och vara i konsten* (2023) lades implikationer på att undersöka SKAPA projektet Korsholm och Vörå ur ett posthumanistiskt perspektiv. Att ta ett annat perspektiv är alltid en risktagning gällande tillräckligt tydlig kommunikation och nåbarhet. I den här utvärderingen är det andra perspektivet att fånga hur SKAPA Korsholm Vörå 2023–2026 berikats av ett förhållningssätt där kunskap förvaltas genom ett sammanflätat nätverk av relationer mellan människor och materiella, ekologiska och sociala aktörer (Haraway, 2016; Taylor, 2018).

Materialet som funnits till hands för utvärderingen består av projektdokumentation, tidigare rapporter, workshops, paneldiskussioner, samtal och observationer från projektets verksamhet 2023–2026. Materialet ska inte förstås som statistiskt representativt för all grundläggande konstundervisning, utan som ett strategiskt och platsbundet fall genom vilket större strukturförändringar kan göras synliga.

Utvärderingens ambition är således strategisk snarare än generaliserande. Genom att studera Korsholm och Vörå som ett konkret exempel blir det möjligt att synliggöra bredare frågor om konst- och kulturpolitik på landsbygden, ekosocial bildning för barn och unga och relationell pedagogik i samtidens utbildningslandskap.

Det handlar om en kunskapssyn som innebär att konst, kultur och lärande förstås som en process av **blivande tillsammans med**. I den här utvärderingen förstås blivande tillsammans med på flera nivåer; samhällsliga, strukturella, mellanmännsliga, mer än mänskliga fenomen där barn, material, plats, konst och kultur samproducerar kunskap. Det här förhållningssättet är ett sätt att möta den internationella och finländska utbildningsdiskussionen kring utbildning, där hållbarhet och resiliens står i centrum (Salonen, 2014).

Del 3

Fyra professionella perspektiv på utveckling och samarbete

Ett centralt tema för projektet SKAPA i Korsholm och Vörå har varit att stärka aktörernas medvetenhet om sin erfarenhet, kompetens och kunskap som konstfostrare i regionen. Det har också varit viktigt att bemöta alla aktörer som har olika uppgifter i anslutning till projektet *Att växa och vara i konsten* som sakkunniga på sina områden. Då det kommer till konst och kultur för barn och unga tycker de flesta att det är betydelsefullt, men har svårt att greppa de olika formerna och nivåerna av kompetens som behövs och som skapar trygga lärmiljöer för barn och unga i närmiljön.

För att greppa den kompetens och kunskap som stigit fram genom den strategiska satsningen har jag fört individuella samtal med projektarbetarna Sonja Backlund, Emma Wester och Carla Fri i slutfasen av projektet. Jag har också fört ett dialogiskt samtal med rektor Monika Fröjdö (Korsholms vuxeninstitut) och välfärdsdirektör Heidi Nyman i Vörå. Samtalen och utvärderingen visar att framgången i samarbetet mellan Korsholm och Vörå i hög grad kan härledas till hur tre distinkta professionella kompetenser har samverkat. Genom att projektet har gett utrymme för ett undersökande arbetssätt har deras unika bakgrunder kunnat omsättas i praktisk policy och konstpedagogisk utveckling.

Sonja Backlund

Projektledning, materiellt och medialt aktörskap

Det första samtalet, med projektledaren Sonja Backlund, synliggjorde en kompetensprofil där bildkonstpedagogik möter en praktisk odlingskunskap. Ur ett relationellt perspektiv är den här kombinationen central; den visar på en förståelse för hur mänskliga läroprocesser är sammanflätade med materiella och ekologiska realiteter. Att odla handlar om att lyssna till och samarbeta med processer utanför den mänskliga kontrollen. Projektledarens roll som en stark, kommunikativ aktör, en "doer" som rör sig fritt mellan olika mediala och mänskliga sammanhang har fungerat som en katalysator för att förankra projektet i närsamhället och göra de konstnärliga processerna synliga.

Emma Wester

2

Samhällsplanering och dialog för att skapa trygga samtalslandskap

I det andra samtalet med Emma Wester som ansvarat för projektet i Vörå blir ett filosofiskt perspektiv kombinerat med expertis inom samtida samhällsplanering konkret. Genom att låta analys och kreativitet mötas har Emma med sin kompetens utmanat traditionella linjära planeringsmetoder. Det här konkretiserades mycket tydligt genom introduktionen av fishbowl-konceptet för de sammanförande debatterna om konst och kultur för barn och unga i de båda kommunerna lade en ny grund för samtal. Emmas förmåga att genomgående i projektet lyfta fram en cirkulär mötesform som tillåter konstnärer, kommunal personal och förtroendevalda att mötas på jämbördiga premisser, har visat sig öppna nya vägar att gå. Emma har medvetet arbetat för trygga rum där skilda åsikter kan hanteras som resurs. Det här genererar en relationell syn på hur kommunal dialog kan genomföras och bära vidare utveckling.

Carla Fri

3

Konstnärlig och performativ pedagogik som tillgänglighet och konstnärligt kapital

Det tredje samtalet med Carla Fri belyser vikten av tillgänglighet, med utgångspunkt i konstens roll för att ge alla barn en röst och plats i samhället. Carla har genomgående lyft fram förhållningssättet Arts Equal, att konstnärligt uttryck och deltagande är ett grundläggande humankapital som tillhör alla. Carlas erfarenhet och performativa perspektiv betonar att lärandet sker genom kroppen och i direkt interaktion med omgivningen. Genom att inkludera grupper som ofta hamnar i periferin genom standardiserade modeller, har Carla genom projektet visat hur landsbygdens konstundervisning kan bygga ett genuint inkluderande utbildningsstruktur.

Monika Fröjdö & Heidi Nyman

”SKAPA har gett oss mod och glädje att växa och vara i konsten tillsammans”

4

Institutionellt ledarskap: Strategiska allianser och framtidstro

Det fjärde samtalet, med rektor Monika Fröjdö, Korsholms vuxeninstitut och välfärdsdirektör Heidi Nyman i Vörå lyfte utvärderingen till en strategisk och strukturell nivå. Genom medvetna mötesagendor, samarbetsinsatser och strukturplaner har projektet lyckats skapa en bro mellan den praktiska pedagogiken och den kommunala ledningen. Under samtalet betonar Monika och Heidi att SKAPA projektet har genererat konkreta möjligheter att skapa nya styrdokument, avtal och långsiktig samarbetsvilja i båda kommunerna. Det beskrivs som en process där man har kunnat mötas halvvägs, vidga sina kompetensområden och tänka om. I en tid då kommunernas ekonomi och strukturer är trängda, visar det här ledarskapsperspektivet att SKAPA har fungerat som ett tryggt handlingsutrymme med en väg framåt trots sparkrav. De har byggt en plattform där kommunerna har vågat tänka nytt utan rädsla för att förlora sina kärnvärden.

Del 4

Att läsa materialet med- och mothårs

Utvärdering utgår från en hållning där materialet inte enbart betraktas som bärare av explicita utsagor, utan som en sammansatt väv av handlingar, relationer, materiella villkor och situerade praktiker. Utvärderingen rör sig således både **medhårs**, genom att följa deltagarnas egna formuleringar, och **mothårs**, genom att frilägga det implicita och relationella i deras handlande.

Utvärderingen tar som utgångspunkt att förstå något som uppstår i möten mellan människor, material, miljöer och infrastrukturer. Fokus riktas därför mot det som här benämns en **intuitiv, mer-än-mänsklig relationell kompetens**, en praktisk och situerad förmåga att navigera komplexa sammanhang utan att den nödvändigtvis artikuleras i teoretiska termer. Utvärderingen syftar till att synliggöra och begreppsliggöra den här ofta oartikulerade konst- och kulturbärande kunskapen.

En läsning av projektets målsättningar och dokumentation visar tre huvudsakliga områden som träder fram som resurser som kan lyftas för att tydligt se de kvaliteter som konst och kultur för barn och unga kan bära på i landsbygden. I stället för att söka enkla kontrasterade bilder ligger styrkan i att se landsbygden som ett nät av sammanflätade fenomen. Det sammanflätade förhållningssättet finns också i urbana samhällsstrukturer, men fenomenen och delarna i dem är annorlunda på landsbygden.

Geografins och infrastrukturens agens

En central analytisk ingång är förståelsen av geografi och infrastruktur som aktiva medaktörer i konst- och kulturpedagogiska praktiker. I urbana kontexter framstår avstånd ofta som logistiska problem som ska minimeras eller övervinnas. På landsbygden fungerar däremot avstånd, landskap och infrastruktur som formande krafter med egen agens.

I materialet framträder hur jordbruk, skogsbruk, årstider och väder inte endast utgör bakgrund utan är aktiva delar i idéproduktion, organisation och genomförande. Konkreta exempel omfattar konstverk placerade i busskurer, samåkning som kollektiva reflektionsrum, konstverksamhet i samarbete med bokbussen samt användning av traktorer som del av kulturella uttryck. De här praktikerna illustrerar hur konstfostran på landsbygden inte sker trots geografiska förutsättningar, utan genom dem.

De kommunöverskridande strukturer som utvecklats inom ramen för projektet kan förstås som ett direkt svar på platsens relationella villkor. Platsen träder fram som en pedagogisk aktör som formar innehåll och uttryck. Ur ett ekosocialt perspektiv indikerar det här en grundläggande systemförståelse där människan anpassar sina praktiker till ekologiska och geografiska realiteter, snarare än att de standardiseras och kontrolleras.

MATERIELL RELATIONALITET I KONSTFORMERNA

I kontrast till konstundervisning som är institutionaliserad i redan definierade rum med standardiserade material, präglades SKAPA Korsholm Vörå av en situerad och relationell materialanvändning. Vid en ytlig betraktelse kan lösningar av det här slaget framstå som improviserade eller resursbegränsade "man tager vad man haver". En ekosocial läsning synliggör däremot det här som en kvalificerad och kunskapsbaserad materiell praxis.

Materialen förstås inte passiva redskap utan aktiva och betydelsebärande i skapandet. Färgens skiftningar, lerans fuktighet, platsens akustik och landskapets texturer samverkar i skapandet och påverkar såväl uttrycksformer som pedagogiska processer. Konst framträder därmed inte som en enkel formgivning av livlösa material, utan som ett ömsesidigt samspel mellan mänskliga och icke-mänskliga aktörer. Genom att arbeta med lokala resurser och miljöer utvecklar barn och unga en kroppsligt grundad förståelse av sin egen position i ett större sammanhang.

KOMMUNÖVERSKRIDANDE SAMARBETE SOM RHIZOMATISKT EKOSYSTEM

I stället för en hierarkisk, top-down organiserad struktur, framträder ett horisontellt, adaptivt och levande system som liknar biologiska ekosystem. Då det kommer till lärande, har det visat sig att rhizomatiska formationer, där kunskap ses som något som man bär med sig och använder i olika situationer, har en stark bärkraft för resiliens och hållbarhet. Det rhizomatiska är rörligt och föränderligt.

Tidigare rapporter visade att bristen på fungerande konstundervisning för barn- och unga på landsbygden krävde mer samarbete. Samarbetet har alltid funnits i Korsholm och Vörå, men inte artikuleras som en resurs och kompetens för att bära formaliserad utbildning. Samarbete möjliggörs av landsbygdens specifika villkor. Mindre strukturer, begränsade resurser och behovet av flexibilitet skapar förutsättningar för icke-hierarkiska möten och experimentella arbetsformer.

Det som kan uppfattas som omätbart eller flummigt framträder här som en avgörande kompetens. Även om traditionella indikatorer, antal möten, deltagare eller kostnader, kan kvantifieras, fångar de endast en begränsad del av verksamhetens värde. Det som verkligen möjliggör projektets framgång är en relationell kapacitet att samarbeta, anpassa sig och skapa nya strategier.

FRÅN INTUITIV KOMPETENS TILL EKOSOCIAL BILDNING

Ett centralt bidrag i den här utvärderingen är att benämna och synliggöra den kompetens som annars riskerar att förbli oartikulerad. De deltagande kommunerna har, i sin respons på en urban-centrerad lagstiftningsreform, inte enbart omfördelat resurser utan utvecklat praktiker som förkroppsligar konst och lärande för regionen ändamålsenligt sätt. Den här kompetensen har hittills varit implicit och situerad, den har gjorts snarare än sagts och skrivits. Genom extra SKAPA-resurs har det kommit fram i ett annat perspektiv och det har formulerats ett språk för den kompetens och kunskap som finns.

FLERSKALIG UppGRADERING: NATIONELL, REGIONAL OCH LOKAL

På **nationell** nivå betonar Utbildningsstyrelsen vikten av samarbete och nätverkande som centrala förutsättningar för en jämlik konstundervisning. **Regionalt** identifierar kartläggningar bristen på samarbete som ett centralt hinder i landsbygdsområden.

Lokalt svarar SKAPA Växa och vara i konsten konkret hur interkommunal samverkan möjliggör en förändring av förhållningssätt och verksamhet.

GLOKALA PRAKTIKER: FRÅN LANDSBYGD TILL VÄRLD

En särskilt betydelsefull dimension av projektet är dess förmåga att integrera det lokala och det globala. Genom olika konstformer skapas broar mellan närmiljö och globala sammanhang:

- › Inom teater och ordkonst kopplas lokala berättelser till universella teman och globala uttrycksformer såsom rap och spoken word.
- › Bild- och mediakonst utvecklar visuell läskunnighet som sträcker sig bortom lokal kontext och in i globala diskurser om hållbarhet och representation.
- › Musik, dans och cirkus möjliggör kroppsliga och icke-verbala former av interkulturell kommunikation.
- › Här framträder landsbygdens konst och kultur inte som perifer, utan som en nod i ett globalt nätverk. Barn och unga utvecklar "lokala rötter och globala vingar", vilket möjliggör deltagande i en sammanlänkad värld.

Fenomenet KAJ som framtidsresurs

Följande kapitel breddar utforskandet utanför själva projektorganisationen. Syftet är inte att likställa KAJ med grundläggande konstundervisning, utan att använda fenomenet som ett regionalt exempel genom vilket frågor om rural identitet, kulturell infrastruktur och globala nätverk blir särskilt synliga.

Fenomenet KAJ illustrerar hur lokal kultur kan operera inom ett lokalt nätverk. Gruppens framgångar visar att rurala uttryck inte är perifera, utan kan fungera som centrala noder i nordiska mediala ekologier.

Genom att använda dialekt, landskap och vardagsliv som konstnärliga resurser materialiserar KAJ en relationell ontologi där människa, plats och kultur är oupplösligt sammanbundna. Det här erbjuder en viktig pedagogisk insikt för GKU. Lokal förankring är inte ett hinder för global relevans, utan visar sig som en förutsättning.

Humorgruppen **KAJ** (Kevin Holmström, Axel Åhman och Jakob Norrgård) har sina rötter förankrade i **Vörå**. Deras enorma framgångar, inte minst segern i Melodifestivalen 2025 och efterföljande fjärdeplats i Eurovision Song Contest med låten Bara bada bastu har skapat en direkt, mätbar effekt på ungas skaparglädje i regionen. De har genererat:

- › **Lokal stolthet och identitet:** KAJ:s framgångar har visat barn och unga i Korsholm och Vörå att det går att nå internationella framgångar genom att se landsbygdsidentitet och dialekt som resurs.
- › **Inspirationskälla i undervisningen:** Inom den lokala konst- och teaterundervisningen kan KAJ presenteras som ett exempel på hur man kan förvandla lokal kultur, humor och musik till högkvalitativ scenkonst. De har gett unga i regionen ett lyft i självkänslan när det kommer till eget skapande.
- › **Kulturell hemvist:** När KAJ firades efter sina framgångar arrangerades folkfester på hemmaplan i Vörå, vilket ytterligare förankrade kommunerna som levande konst och kulturbygder konstnärliga ambitioner tas på allvar.

KAJ-EFFEKTEN OCH DET GLOKALA KULTURARVET

För att förstå hur en region som i kartläggningar framkommit som en "vit fläck" kan rymma kulturell innovationskraft, behöver fenomenet KAJ ta plats. Humorgruppen KAJ är ett exempel för hur lokal rural identitet kan transformeras till meningsbärande populärkultur med nationell och nordisk bärkraft.

Ur ett relationellt perspektiv är KAJ:s framgång inte en isolerad slump. Den är resultatet av en specifik, situerad kompetens där människan existerar i direkt dialog med sin materiella omgivning. I KAJ:s konstnärliga universum är dialektens (språkets) materialitet och vardagen inte bakåtblickande folklore. Det är levande, samtida råmaterial. Gruppen har visat hur man kan ta det som finns precis framför fötterna och ge det ett universellt konstnärligt värde.

Det mest intressanta ur ett relationellt perspektiv är hur den konstnärliga kompetensen har navigerat och spridits. Eftersom de traditionella, centraliserade institutionerna för distribution ofta är placerade i urbana centra, har KAJ-effekten byggts upp genom en digital och nätverksbaserad sammanflätning med landsbygden.

Genom att använda digitala plattformar, sociala medier och strömningstjänster har gruppen kunnat ta sig över geografiska avstånd och traditionella portvakter inom kultursektorn. De digitala resurserna har fungerat som en förlängning av den fysiska landsbygden; de har gjort det möjligt för det djupt lokala att docka in till en global och framför allt nordisk infrastruktur. När gruppens uttryck validerades och plockades upp av den svenska mediefären, skapades en återkopplingseffekt och igenkännande som gjort skillnad.

DEN OARTIKULERADE KOMPETENSENS INFRASTRUKTUR

Att notera KAJ-effekten synliggör en fundamental insikt för framtidens grundläggande konstundervisning i Korsholm och Vörå. Den visar att kunskap och konstnärlig kompetens redan finns på landsbygden, även i de skeden eller områden där den inte har varit formellt institutionaliserad. Landsbygden är inte ett tomrum som väntar på att fyllas av konst och kulturmodeller; den besitter en egen, organisk skaparkraft.

Genom att kombinera kulturarv med samtida strukturer och digitala resurser skapas nya möjligheter till sammanflätningar. De digitala verktygen upphäver periferins isolering utan att radera särart. För SKAPA-projektet och kommunernas strategiska planering betyder det här att man inte behöver kopiera fasta modeller. I stället kan man bygga vidare på den flexibla, nätverksbaserade och digitalt utökade struktur som redan visat sig fungera.

Att utbilda barn och unga i Korsholm och Vörå handlar därför inte om att kompensera för en brist, utan om att ge dem verktyg att förstå att deras livsmiljö i kombination med samtida globala nätverk. Det är en fullvärdig och högaktuell plattform för konstnärligt skapande.

Att belysa den svenska nöjesindustrins roll i det nationella genomslaget för ett österbottniskt kulturfenomen kan i en traditionell, nationellt bunden kontext framstå som utmanande. Den här gränsöverskridande dynamiken är ändå en form av erfarenhetsbaserad realitet som inom ramen för den här utvärderingen förstås som en relationell och infrastrukturell tillgång. Genom att frigöra förståelsen av fenomenet KAJ synliggörs hur rurala kulturuttryck kan navigera förbi vita fläckar och blindhet. Det här är inte en devalvering av konst och kulturarenan på svenska i Finland, utan en möjlig följd av den unika, globala resiliens som finns i det svenska och flerspråkigheten. För beslutsfattare innebär det här att framtidens konstundervisning måste våga rita kartan bortom invanda strukturer.

Sammanfattningsvis kan exemplet fungera som en kraft i det konstpedagogiska arbetet som SKAPA-projektet lyft fram. Genom att erkänna landsbygdens agens, materialens aktiva roll och samarbete som ett levande ekosystem framträder en modell för konstundervisning som är förankrad i samtida utbildning.

Modellen erbjuder inte bara lösningar för landsbygden, utan pekar mot en mer hållbar och relationell förståelse av utbildning i en tid präglad av ekologiska och sociala utmaningar. I det här ljuset framstår inte landsbygden som ett undantag från normen, utan som en potentiell föregångare i utvecklingen av framtidens konst- och kulturpedagogik.

Del 5

Rekommendationer och åtgärder

Den här utvärderingen visar att det som ofta uppfattas som landsbygdens begränsningar i själva verket utgör en outnyttjad relationell resurs för utvecklingen av framtidens konst- och kulturundervisning. SKAPA-projektet i Korsholm och Vörå synliggör en redan existerande, men till stor del tyst och oartikulerad kunskap och kompetens. En relationell, ekosocial och posthumanistiskt informerad praktik där människor, material, geografi och infrastruktur samverkar.

Det centrala policyproblemet är därför inte brist på kompetens i de rurala kontexterna, utan bristen på ett adekvata resurser och strukturellt erkännande av kompetensen på en bredare nivå. Nuvarande styrlogiker riskerar att reproducera en urban norm som osynliggör just de kvaliteter som är avgörande i en tid präglad av ekologiska kriser, social fragmentering och behov av hållbar omställning.

För att omsätta de erfarenheter som genererats inom SKAPA-projektet till långsiktig och hållbar verksamhet, presenteras här strategiska åtgärdsförslag för beslutsfattare. Rekommendationerna syftar till att framtidssäkra den grundläggande konstundervisningen.

1. Erkänn och integrera den rurala modellens systemkompetens i nationell lagstiftning

Den nya nationella strukturen för grundläggande konstundervisning (GKU 2026) behöver aktivt inkludera och definiera de kvaliteter som kännetecknar rurala praktiker: mobilitet, flexibilitet, materialförankring och relationell organisering.

- › Inför alternativa kvalitetskriterier som kompletterar urban-baserade mätetal (t.ex. fasta undervisningstimmar i institutionella miljöer).
- › Erkänn konstpedagogiska praktiker som sker i rörliga, platsbundna och tvärsektorie-ella former.
- › Säkerställ att finansieringsmodeller premierar samverkan över kommungränser snarare än institutionell isolering.

EFFEKT

Det här möjliggör en mer rättvis och verklighetsanknuten resursfördelning där landsbygdens strukturella villkor inte ses som avvikelser, utan som legitima och produktiva utgångspunkter.

2. Synliggör och operationalisera det informella kapitalet

Utvärderingen visar att en betydande del av den kompetens som bär upp verksamheten är informell, relationsburen och situerad. För att den här inte ska förbli osynlig i resursfördelning och beslutsfattande krävs en strategisk översättning till policyrelevanta format.

- › Utveckla dokumentationsmodeller som fångar relationella processer, inte enbart kvantitativa utfall.
- › Etablera gemensamma indikatorer för interkommunalt samarbete, resursdelning och pedagogisk räckvidd.
- › Stöd kommuner i att gemensamt formulera och ansöka om finansiering baserat på kollektiva snarare än individuella prestationer.

EFFEKT

Kommuner som Korsholm och Vörå kan på ett mer kraftfullt sätt positionera sig i nationella finansieringssystem och undvika att framstå som "vita fläckar" trots hög faktisk aktivitet.

3. Institutionaliserat det kommunöverskridande samarbetet som norm, inte undantag

Analysen visar tydligt att det interkommunala samarbetet inte är en tillfällig lösning, utan en strukturell nödvändighet och en pedagogisk styrka. Den rhizomatiska samarbetsformen utgör en robust modell för resilienta utbildningssystem.

- › Skapa långsiktiga incitament för kommunöverskridande samarbetskluster inom konstundervisning.
- › Integrera samarbetskrav i statliga stödmodeller.
- › Erkänn experimentella och processbaserade arbetssätt (såsom fishbowl-dialoger) som legitima former för styrning och utveckling.

EFFEKT

Det här förskjuter fokus från konkurrens mellan kommuner till kollektiv kapacitetsuppbyggnad, vilket stärker hela systemets hållbarhet.

4. Positionera den rurala konstpedagogiken som en global spetskompetens

Den rurala konstundervisningen visar på en unik förmåga att integrera lokala erfarenheter med globala perspektiv. Det här skapar en form av "global" kompetens som är särskilt relevant i en globaliserad och ekologiskt sårbar samtid.

- › Stöd utvecklingen av nordiska och internationella samarbeten med utgångspunkt i rurala praktiker.
- › Framhäv den svenskspråkiga infrastrukturen som en strategisk resurs för transnationell samverkan.

EFFEKT

Uppmuntra pedagogiska modeller där lokala material och berättelser kopplas till globala frågor om hållbarhet och identitet.

Finland kan profilera sig som ett föregångsland inom konstpedagogik som för- enar lokal förankring med global relevans.

5. Från tyst kunskap till strategisk resurs

Den kanske viktigaste slutsatsen är att den kompetens som identifierats i den här utvärderingen redan existerar. Utmaningen ligger inte i att skapa något nytt, utan i att erkänna, formulera och skala upp det som redan fungerar.

EFFEKT

För beslutsfattare innebär det här en möjlighet att inta en aktiv och visionär roll: att inte enbart administrera ett system, utan att bidra till att omdefiniera systemets logik.

6. Formalisera det kommunöverskridande nätverket

- › **Åtgärd:** Upprätta tydliga samarbetsavtal mellan kommunerna för samordning av konst och kultur för barn och unga.
- › **Syfte:** Att gå från tillfälliga projektstrukturer till långsiktig, juridisk och ekonomisk stabilitet. Det här säkrar kommunernas gemensamma förhandlingsposition vid ansökningar om framtida finansiering och statsandelar.

7. Etablera flexibla och platsspecifika undervisningsmodeller

- › **Åtgärd:** Integrera den situationsanpassade kompetensen i kommunernas läroplaner och styrdokument för GKU. Tillåt undervisningen att flytta ut ur fasta institut och in i närsamhällets befintliga lokaler, material och utomhusmiljöer.
- › **Syfte:** Att minska sårbarheten för geografiska avstånd och fasta fastighetskostnader. Det här visar hur kommunerna i praktiken operationaliserar relationellt genom att låta barn skapa i direkt relation till sin egen livsmiljö.

8. Satsa strategiskt på digitala och hybrida kulturresurser

- › **Åtgärd:** Investera i gemensam digital infrastruktur och kompetensutveckling för digitalt/hybrid konstnärligt skapande och distribution.
- › **Syfte:** Att upphäva landsbygdens fysiska isolering och skapa nya sammanflätningar, i linje med erfarenheterna från KAJ-effekten. Digitala verktyg ska användas för att koppla den lokala talangen direkt till större nationella och nordiska nätverk utan att radera den lokala särarten.

9. Bevara och utveckla tillitsbaserade och cirkulära mötesformer

- › **Åtgärd:** Permanenta användningen av alternativa dialogmodeller, såsom projektets **fishbowl**-debatter, vid framtida kommunala utredningar och samråd som rör konst- och kulturlivet.
- › **Syfte:** Att bibehålla de trygga rum för dialog där konstnärer, pedagoger, ämbetsmän och förtroendevalda kan mötas på jämbördiga premisser. Det här motverkar stuprörstänkande och skapar demokratisk förankring..

10. Säkra konstnärligt kapital för prioriterade grupper

- › **Åtgärd:** Öronmärk resurser inom det framtida samarbetet för att garantera tillgänglighet för alla barn och unga.
- › **Syfte:** Att i praktiken leva upp till principerna om tillgänglighet "Arts Equal". Genom att inkludera de grupper som ofta osynliggörs i standardiserade modeller blir landsbygdens konstundervisning en spjutspets för social ekologi och hållbarhet.

10 vägval framåt

Rekommendationer och åtgärder

- › Erkänn och integrera den rurala modellens systemkompetens i nationell lagstiftning
- › Synliggör och operationalisera det informella kapitalet
- › Institutionaliserat det kommunöverskridande samarbetet som norm, inte undantag
- › Positionera den rurala konstpedagogiken som en global spetskompetens
- › Gå från tyst kunskap till strategisk resurs
- › Formalisera det kommunöverskridande nätverket
- › Etablera flexibla och platsspecifika undervisningsmodeller
- › Satsa strategiskt på digitala och hybrida kulturresurser
- › Bevara och utveckla tillitsbaserade och cirkulära mötesformer
- › Säkra konstnärligt kapital för prioriterade grupper

Del 6

Avslutande ord och framtidsutsikter

SKAPA-projektet i Korsholm och Vörå visar att landsbygden inte är ett problem som ska lösas, utan en kunskapsmiljö som erbjuder lösningar. Genom att synliggöra och integrera den relationella, ekosociala och mer-än-mänskliga kompetens som utvecklats i de här sammanhangen kan grundläggande konstundervisning ta ett avgörande steg mot en framtidssäkrad, inkluderande och hållbar utbildning för barn och unga. Den strategiska uppgiften framåt är därför tydlig: att gå från att tolerera variationer till att lära av dem och därigenom stärka konst och lärande på svenska i Finland.

Sammanställningar av strukturella lösningar, digitala sammankopplingarna och konstpedagogiska strategier kan lätt leda till att fastna i system, avtal och effektivitet. Men under ytan av varje styrdokument och varje projektstruktur finns en djupare, närmast existentiell förutsättning. Den här utvärderingen handlar om att få syn på dem och se dem som resurs. Den handlar inte om att förutsäga framtiden, utan om att skapa tid och plats för dem som ska leva i den.

Vi lever i en samtid där vi med säkerhet kan säga att vi inte vet hur morgondagen kommer att gestalta sig. De samhälleliga, ekologiska och teknologiska landskapen förändras i en takt som gör linjär planering otillräcklig. Mitt i ovissheten framträder ändå en tidlös självklarhet fram. Oberoende av hur framtiden visar sig, är vuxenvärldens främsta uppdrag att utgöra en fast och trygg punkt för barn och unga.

Historiskt har konstfostran och utbildning ofta betraktats som en linjär förberedelse, ett sätt att forma barnet inför ett framtida vuxenliv och en kommande arbetsmarknad. Det relationella och ekosociala förhållningssätt som genomsyrat utvärderingen av SKAPA

projektet i Korsholm och Vörå erbjuder ett annat perspektiv. Den strävar till att påminna oss om att barn och unga måste tas på allvar här och nu, på sina egna villkor och i sin egen barndom.

Konstundervisning på landsbygden handlar därför om något mycket mer än att bara lära ut färdigheter eller att kompensera för geografiska avstånd. Den handlar om att bygga trygga, kreativa rum där barn och unga tillåts bearbeta sin samtid, utforska sina materiella miljöer och uttrycka sin röst. Genom att ge barn och unga mandat att ta plats i konst- och kulturlivet, vare sig det sker genom materiella ingrepp i närsamhället eller i digitala nätverk, visar vuxenvärlden att deras upplevelser är giltiga.

Att organisera en hållbar konstundervisning på landsbygden är i ljuset av det här inte bara en förvaltningsfråga. Det är en omsorgshandling. Genom att formalisera och värna om de flexibla, tillitsbaserade strukturerna i Korsholm och Vörå skapas en relationell infrastruktur för mänsklig värme. Det är en struktur som garanterar att oavsett hur framtiden formar sig, så står vuxenvärlden kvar stadigt förankrad, beredd att trygga barnens rätt att växa, skapa och bara få vara barn.

Referenser

Braidotti, R. (2017). Posthuman critical theory. I S. Banerji & L. Paranjape (Red.), Critical posthumanism and the politics of location (s. 13–32). Routledge.

Grundläggande konstundervisning i Korsholm <https://vuxeninstitutet.korsholm.fi/grundlaggande-konstundervisning>

Grundläggande konstundervisning i Vörå <https://www.vora.fi/tjanster/medborgarinstitutet/grundlaggande-konstundervisning>

Haraway, D. (2016). Staying with the trouble. Duke University Press.

Kaikkonen, M.; Muukka-Marjovu, A.; Vetoniemi, E. (2025). Yksilöllisiä polkuja taiteen perusopetuksessa. Näkökulmia osallisuuden vahvistamiseen. Opetushallitus.

Korsholm & Vörå. (2023). Växa och vara i konsten. <https://skapakonst.fi/wp-content/uploads/2024/04/SKAPA-att-vara-och-vaxa-i-konsten-rapport.pdf>

Korsholms kommun <https://korsholm.fi/>

Lag om grundläggande konstundervisning https://www.finlex.fi/sv/lagstiftning/1998/633#entryIntoForce_20220945

Salonen, A. (2014). Ekososiaalinen sivistys. Kasvatus & Aika, 8(2), 89–100.

SKAPA Korsholm-Vörå <https://skapakonst.fi/om-skapa/>

Stöd för bedömningen inom den grundläggande konstundervisningen. Utbildningsstyrelsen

Svenska kulturfonden. (2022). Konstundervisning för barn och unga på svenska i Finland.

Taylor, C. A. (2018). Posthumanism and education. Routledge.

Utbildningsstyrelsen (2026). Grundläggande konstundervisning (GKU) <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/grundlaggande-konstundervisning>

Utbildningsstyrelsen (2026). Stöd för bedömningen inom den grundläggande konstundervisningen. <https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/stod-bedomningen-inom-den-grundlaggande-konstundervisningen>

Vörå kommun <https://www.vora.fi/>

Docent Hannah Kaihovirta är äldre universitetslektor i estetiska ämnenas didaktik vid Pedagogiska fakulteten och den svenskspråkiga lärarutbildningen vid Helsingfors universitet. Hennes fokusområden är ämnesövergripande didaktisk design av estetiska ämnen, bildkonst, dramapedagogik, och samtidskonst i skolan. Mångfald, flerspråkighet och social rättvisa som konstpedagogisk medvetenhet inom småbarnspedagogik och grundskola är centrala forsknings- och utvecklingsområden.

Hennes forskningsinriktningar är konstinformerad forskning inom de pedagogiska vetenskaperna och professionsutveckling och handledarskap i lärarutbildning. Hon utvecklar distans, hybrid- och flerformsundervisning inom estetiska ämnen där nylitteracitet tar plats i i konstbaserad undervisning. Hon intresserar sig för nymaterialitet som fenomen i konstundervisning och utvecklar teori om icke-lineärt lärande, lärandets rhizomatiska aspekter och metoder för dialogundervisning i formella och informella lärmiljöer. En forskningsansats som hon är informerad av är **ARTography** (Artist, Researcher, Teacher) som metod där konst som erfarenhet förstås som meningsbärande för lärande. Hennes forskning är representerad i publikationer, föreläsningar, utställningar och internationella forsknings- och utbildningsnätverk och hon har flera förtroendeuppdrag inom universitet, utbildning, konst och kultur.

Hannah Kaihovirta har bred internationell erfarenhet av vetenskaplig handledning, praktikhandledning och utvärdering av utbildningsstrategier. Som forskare och föreläsare förespråkar hon hållbara konstinformerade lärmiljöer och handlingar som ger alla barn och unga möjlighet att lära genom konsten.

Foto: Privat

